

Nabor instrumentov EUCPN

Št. 16

Preprečevanje z drogami povezanega kriminala

Doseganje učinkovitih sprememb obnašanja

Kratek povzetek

V drugi polovici leta 2019 se je finsko predsedstvo Evropske mreže za preprečevanje kriminala (EUCPN) osredotočilo na preprečevanje z drogami povezanega kriminala ter škode, ki jo povzroča uživanje drog med mladimi, ter pozvalo k pristopom, utemeljenim na dokazih. Ta Nabor instrumentov je neposreden odgovor na ta poziv. Poudarjamo, da je treba vedeti, s čim imaš opravka, zato pomagamo strokovnim delavcem, ki se ukvarjajo s tem področjem.

Z drogami povezan kriminal je kompleksen pojav. Raziskave kažejo, da povezava med uživanjem substanc in kriminalom ni pri vseh ljudeh enaka ter se s časom spreminja. Ta povezava je izredno dinamična in kompleksna, zato je treba **vedeti, s čim imate opravka**. Žal je zaradi pogosto politizirane narave tega pojava "ravljanje brez poznavanja" privedlo do množice različnih dejavnosti. Cilji so zmeraj hvalevredni, vendar lahko ob tem pride do napačnega usmerjanja ali zlorabe skromnih sredstev, oziroma celo do poglobitve problema.

Uživanje substanc in kriminal sta povezana, vendar se ta povezanost razlikuje glede na ciljno skupino. To kliče po prilagojenih pristopih glede na potrebe oseb, s katerimi delate. Če ciljna skupina še ne kaže znakov problematičnega obnašanja, lahko naslovite skupne dejavnike, ki

spodbujajo tako k uživanju drog kot h kriminalu. Primera takšnih dejavnikov sta šolski neuspeh in družinske težave. Če vaša ciljna skupina trpi škodo zaradi uživanja drog in izvaja kazniva dejanja recimo zato, da bi vzdrževala to obnašanje, morate spremeniti pristop.

Ta kompleksnost je posledica dinamike kriminala in poti uživanja drog. Vsi uživalci drog ne postanejo odvisniki ter ne utrpijo družbene škode. Enako velja za kriminalce. Navkljub visoki stopnji prestopništva med adolescenco jih večina "prerase" to obnašanje. Če poznate te razvojne vzorce in njihovo interakcijo, lahko posežete v ta proces.

Ključni korak je oceniti potrebe vaše ciljne skupine. Zlato pravilo: Čim podrobnejše je vaše razumevanje, tem več podatkov imate, zato je lahko vaše delo bolj ciljno usmerjeno ter učinkovitejše. Informirate se lahko tako na podlagi državnih kot mednarodnih podatkov, ključni pa bodo vendarle lokalni podatki. Na problematiko glejte z več vidikov. Zanašanje le na policijske podatke lahko denimo izkrivi vaše razumevanje težave, odgovor nanjo pa morda ne bo upošteval celotne skupnosti. Obenem je treba upoštevati razvojno stopnjo ciljne skupine. Desetletniki se razlikujejo od šestnajstletnikov, zato se razlikuje tudi motivacija za njihovo obnašanje. Vrstniški pritisk bo pomembnejši pri starejši izmed teh ciljnih skupin.

Izhajajoč iz argumenta, da različne težave zahtevajo različne pristope, predlagamo naslednje možnosti. Ne obstaja le ena priročna rešitev za preprečevanje z drogami povezanega kriminala. Temeljito preučite težavo ter ravnajte v **skladu z ugotovitvami**. Bistveno za dosego vašega cilja je prepoznati potrebe in težave ter izbrati prave ukrepe. Če je vaš cilj **preprečiti problematično obnašanje mladih**, so se za učinkovite izkazali številni pristopi. Pozitiven vpliv na družinske procese na primer spodbuja k zdravemu in varnemu obnašanju zdaj in kasneje v življenju. Veliko učinkovitih pristopov najdete v registru Xchange, ¹ spletni bazi z dokazi podprtih preventivnih ukrepov.

Številne dejavnosti na tem področju se osredotočajo na posredovanje informacij o tveganjih problematičnega obnašanja. Predpostavlja se, da se bodo mladostniki odločili prav, če se bodo seznanili s potencialno škodljivimi in nevarnimi posledicami svojega obnašanja. Čeprav ima ta predpostavka določeno težo, pa raziskave niso potrdile, da bi bila nevednost dejavnik tveganja. Ti pristopi ne upoštevajo bistvenih dejavnikov, zato zgrešijo svoj cilj. Le pomislite: vemo, da je hitra hrana nezdrava, a jo vendar jemo.

Še bolj zaskrbljujoče je to, da lahko ti pristopi še poslabšajo težavo. Nekateri mladostniki bodo zaradi vrstniškega pritiska delali prav to, kar želite preprečiti, saj je pogosto mnenje, da "vsi to počnejo". Še več, pripravljeni bodo tvegati, čeprav se zavedajo posledic.

Taktika zastraševanja ne reši te težave, prej nasprotno. Kazanje nazornih podob ali ogled predstav z igranjem vlog, kar naj bi šokiralo posameznika in ga prepričalo v pravilno obnašanje, nima dokazanega učinka, sporno pa je lahko že iz etičnega vidika. Zloglasen primer tega pristopa je program *Scared Straight*, v okviru katerega ranljivi mladostniki obiskujejo zapore za odrasle. Ti programi temeljijo na domnevi, da bo takšna izkušnja iz prve roke mladostnike odvrnila od morebitnih kaznivih dejanj. To mišljenje je žal še zmeraj prisotno v EU, kljub strogim vrednotenjem, ki so pokazala, da naredijo ti pristopi več škode kot koristi.

Če vaša ciljna skupina že trpi škodo zaradi uživanja substanc in z drogami povezanega kriminala, so morda potrebni netradicionalni pristopi. Eden izmed njih je **zmanjšanje škode**, katerega namen je zmanjšati škodljive učinke, ki jih doživljajo uživalci. Programi zmanjšanje škode ne koristijo le uživalčevemu zdravju, ampak lahko tudi zmanjšajo število z drogami povezanih kaznivih dejanj in/ali občutek nevarnosti v soseski. Sobe za uživanje drog lahko recimo zmanjšajo škodo na ravni skupnosti, saj je tako manj z drogami povezanih odpadkov ter motenja javnega reda in miru.

Naslednji pristop je preprečevanje recidivizma, ki meri na ljudi, ki trpijo škodo zaradi uživanja drog ter so zaradi tega izvajali kazniva dejanja. Cilj je tukaj preprečiti povratništvo in/ali zdraviti ljudi. Eden izmed učinkovitih primerov tega so terapevtske skupnosti. V zaporih je ta pristop dokazano zmanjšal stopnjo vračanja v zapor, kriminalno dejavnost ter povratništvo.

Seveda za vse težave ne obstajajo preizkušene in testirane rešitve. Ob pomanjkanju dokazov je treba izbrati previden pristop. Vaš pristop mora biti vsaj teoretsko podprt. Ne glede na prejšnje učinke pa je treba **vse vaše dejavnosti zmeraj ovrednotiti**. Spremeniti je treba obnašanje. Dejavnosti za večjo ozaveščenost – če so ovrednotene – se pogosto osredotočajo na prenos znanja: "se spomniš sporočila?" To je le prvi korak. Pravo vprašanje je, ali je ciljna skupina spremenila obnašanje po zaslugi vaših ukrepov.

ⁱ http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange_en